

Mikalojus Daukša, *Postilla* (1599, Vilnius)

PŘEDMLUVA K LASKAVÉMU ČTENÁŘI

Ctěný a milý čtenáři! Jelikož jsem chtěl udělat nějaký dobrý skutek pro svou rodnou zemi a být jí nápomocen, připadla mi práce, která přísluší mému postavení a je nejen skvělá a moc příjemná, ale také velmi užitečná pro Katolickou církev rozšířenou v našem slavném Velkoknížectví: přeložit do naší litevštiny a poskytnout každému ke čtení kázání učeného jezuita a teologa Jakuba Wujeka, která byla nedávno napsána a sebrána, slouží k užítku všech katolíků a jsou již přeloženy do němčiny a češtiny.

Mám naději, že touto svou prací aspoň částečně vyhovím nejen litevské církvi, ale také všem občanům Litevského Velkoknížectví: některým možná poskytnu příležitost k zamýšlení o důležitých věcech a povzbudím k horlivější péči o svou mateřštinu a k jejímu rozšiřování. I když je pravda, že málokterý z nás, zejména z těch výše postavených, neumí polsky a nedokáže číst kázání v polštině, podle mého zdání však víc je těch, kteří polsky nerozumí nebo ovládají polštinu špatně. Dobře vím, jak všechny národy ctí, milují a cení díla napsána v mateřštině (myslím, že právě odtud pramení snaha o překlady z cizích jazyků do svého), jen náš litevský národ – poté, co se naučil polsky a začal polštinu používat – svou mateřštinou do té míry opovrhne, tak ji zanedbává a téměř se jí zříká, že každý to vidí, ale sotva nás za to pochválí.

Kde byste našli na světě takový ničemný a zavrženíhodný národ, který by neměl tyto tři vrozené věci: rodnou půdu, zvyky a svůj jazyk? Lide vždy mluvili ve svém mateřském jazyce a snažili se jej uchovat, obohacovat, zdokonalovat a šlechtit. Neexistuje takový nicotný národ, není takové mizerní zákoutí na zemi, kde by lidé nepoužívali svůj jazyk. Ve svém jazyce obvykle vydávají zákony, ve svém jazyce píšou vlastní dějiny a dějiny cizích národů, v tomto jazyce projednávají všechny státní záležitosti, svůj jazyk pěkně a uctivě používají v církvi, ve službě a doma. Sama příroda tomu učí a každý člověk již snad matčiným řadem je odkojen k náklonnosti pro svou mateřštinu, aby ji užíval, uchoval, velebil.

To dobře vidíme nejen mezi lidmi, ale také mezi nerozumnými zvířaty. Co by to byly za podivné věci, kdyby si beran usmyslil zpívat jako slavík a slavík krákorat jako vrána? Kdyby kozel řval jako lev a lev bečel jako kozel? Kvůli takové změně by zanikla jejich svébytnost a dost dobře i sama jejich podstata. A pokud by tato hloupost způsobila takový zmatek mezi zvířaty, co teprve za zmatek a nepořádek pramení z toho, když nějaký člověk si natolik oblíbí cizí jazyk a opovrhne svou mateřštinou, že jakoby ani nepocházel ze své země a neuměl svůj jazyk. Ne velikostí země, ne růzností oděvů, ne líbezností krajů, ne silou měst a hradů stojí národy, ale spíš pěstováním a používáním svého jazyka, který jednotu, shodu a bratrskou lásku pomnožuje a zachovává. Jazyk je vzájemným poutem lásky, matkou jednoty, otcem společnosti, stráží států. Znič jazyk a zničíš shodu, jednotu a blahobyt. Znič jej a zastíneš slunce na obloze, zboříš světový řád, připravíš člověka o život a čest. Co rozehnal o rozptýlilo ty, kteří postavili věž sahající až k nebesům, aby proslavili své jméno? Neshoda jazyků. Kvůli čemu nejčastěji vzplanou ve světě války, vzpoury a povstání? Kvůli různosti jazyků. Všechny neshody mezi národy, všechny pomluvy, vzájemné opovržení – to vše pochází z různosti jazyků, jako z kořenů veškerého zmatení.

Vždyť každý již přirozeně má náklonnost a pevné pouto k svému národu, své krvi a k svému jazyku. Na druhou stranu, díky čemu se velké Perské království, tato starodávná monarchie, udrželo dodnes? Jen díky jazykové shodě. Čím mezi ostatními národy slul Římský stát? Díky čemu donesly se zprávy o jeho hrdinských činech až do nejbližších zákoutí světa? Jedině díky uchování svého jazyka, pro jehož obohacení a šíření Římané vydávali zákony, pěstovali v něm různé filozofické vědy a také v něm popisovali své slavné bohy. Zakázali používání řečtiny v zákonech i v senátu. Díky čemu se udržela Arabská říše, Řecké státy a další vzdálené země? Jedině díky uchování své mateřštiny. Ani nemluvíme o Italské zemi, která se tak stará o uchování a rozšíření svého jazyka, že není žádná, ani ta nejsložitější kniha, kterou by si tyto lidé nepřeložili do svého jazyka. Také nebudu mluvit o našem sousedním Polsku: přeci všichni víme, jak tam vzkvétá a bohatne polština.

To vše tady říkám nikoli proto, abych kritizoval studium a používání cizích jazyků: všichni lidé přeci to vždy vysoce cenili a to chválili, zejména co se týká polštiny, která se pro nás stala téměř mateřštinou poté, co se naše Velkoknížectví spojilo s Polskou korunou. Já pouze odsuzuji zanedbání naší rodné litevštiny, když se lidé jí zříkají a téměř ji opovrhují. Dej nám Bože, abychom se včas rozhlédli kolem sebe a abychom někdy tuto ztrátu vyrovnali. Cožpak nevidíme, kolik lidí hyne v našem Velkoknížectví kvůli neznalosti pravdy víry a spásy; kolik lidí dosavad žijí v zaostalosti a v těžkých pohanských pověrách? Cožpak neslyšíme, kolik jich zemře po špatném a nekřesťanském životě a jdou na věčnou zkázu? Tuto škodu způsobuje zanedbání rodného jazyka, opovržení mateřštinou. Jak může prostý lid pochopit, co je dobré a moudré, když ten, který je musí učit, jejich jazyk buď nezná, nebo jim opovrhne? Jak budou věřit a poslouchat, píše svatý Pavel, když nemají kazatele? Co budou dělat, když svému učiteli nerozumí? Slitujme se nad naši vlastní krev, kterou ztrácíme kvůli barbarickému stavu pastýřské práce. Slitujme se nad částmi našeho vlastního těla (neboť tvoříme jednotné tělo nejen v Kristu, ale také ve své Rodné zemi). Nedovolme, aby nějaká naše část takhle mizerně zahynula. Neopovrhujme dušemi, za něž Kristus prolil svou krev, aby všemohoucí Bůh nám nevystavil ohromný účet na svém velkém Tribunálu, aby

Ten, jenž může vzít tělu život a má moc poslat duši na věčná muka, nepožadoval po nás odplatu za krev našich bratrů. Mějme z toho strach a chvějme se a neopovrhujme jazykem svého národa, zejména ti z nás, kteří sloužíme lidským duším, neboť zanedbání a ignorování jazyka postaví nás a celý náš rod před nebezpečím. Právě toto mne v největší míře povzbudilo a pobídlo k tomu, abych tyto knihy přeložil do jazyka našich rodičů; právě toto osladilo tuto vskutku těžkou práci a učinilo ji vděčnou a příjemnou.

Takže přijměte, Pastýři lidských duší, tuto skromnou službu svého bratra. Přijmi, Velkoknížectví Litevské, tuto mou práci – sice drobnou, ale vzniklou z velké lásky k Tobě. Náš národe, poslouvej tohoto učeného muže, jenž si získal slávu tímto úrodným a spásným vědeckým dílem v Polsku i dalších zemích, jak na Tebe promlouvá nikoli polsky, ale Tvým vlastním jazykem. Uslyšíš tady pravé a nezfalšované Kristovo učení. Načerpáš zde uloženou starou moudrost Svatých Otců a učených mužů a pravou katolickou víru. Tady najdeš pravdu, která se ubránila novým nepravým učením. Čtěte všichni s láskou, zejména ti, jimž jsou svěřené duše věřících. Tady budete čerpat zdravou vědu a budete lidem zprostředkovávat správné učení společné víry. Tady se naučíte rozumět Svatému Písmu, vysvětlovat jej a překonávat jeho nejasnosti. Odsud budete moci brát ostré šípy jako z toulce, kterými protnete a zničíte heretické léčky, lži pomýlených učeních a nová rouhání. Tady najdete léky k léčení nejrůznějších duševních neduhů a ran. Tady se dokonce dozvíte o svých povinnostech a povinnostech svých Oveček. Toto moje dílo někdy může být užitečné pro zaneprázdněné Pastýře, kteří občas stráví spoustu času hledáním látky a slov pro kázání. Tato kniha bude nápomocná v obou případech. Neboť její bohatý materiál a hojnost slov jistě obohatí pilného čtenáře. Bude také k užítku pro katolické hospodáře, kteří někdy se – ať už kvůli různým starostem nebo kvůli velké vzdálenosti do kostela – nemohou dostavit na kázání (i když každý katolický svátek má být odměnou za překonání podobných těžkostí). Hospodáři tedy budou moci toto manko vyrovnat četbou kázání doma a tím, že si z nich budou čerpat duševní sílu, křesťanské blaho a užitek.

Nakonec, i kdybys neměl žádný další užitek z těchto knih přeložených do litevštiny, bude mi stačit, že touto prací – jakkoliv je malá – dám počátek a podnítím své lidi, aby milovali svůj mateřský jazyk, drželi se jeho a jej pěstovali. Vždyť, jak zde už bylo řečeno, na tom by nám a všem obyvatelům Litevského Velkoknížectví mělo záležet. Zůstaň z Bohem, milý Čtenáři, a ať tyto moc užitečné knihy Ti přinesou potěšení a užitek.